

УДК 377.3:629.331.36]:658.589

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Леонід Романов,

аспірант,

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, м. Київ

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

професійна освіта,
інноваційна
виробнича
технологія,
кваліфікований
робітник,
готовність,
педагогічна умова

Реферат.

У статті обґрунтовано необхідність формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників, зокрема автотранспортної галузі, до застосування інноваційних виробничих технологій та важливість дослідження відповідних педагогічних умов. Визначено, що готовність майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій є цілісним особистісним утворенням, що характеризується мотиваційно-ціннісним ставленням, професійно значущими особистісними якостями, сукупністю необхідних професійних знань, умінь і навичок, що забезпечують використання інноваційних виробничих технологій у професійній діяльності. Охарактеризовано її компоненти: мотиваційно-ціннісний, суб'єктивний, пізнавальний, діяльнісний.

Проаналізовано сучасні підходи науковців до визначення педагогічних умов різних аспектів підготовки кваліфікованих робітників автотранспортної галузі. За результатами досліджень визначено, що педагогічні умови підготовки майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі передбачають формування позитивної мотивації учнів до професійної діяльності, застосування інноваційних педагогічних технологій, створення відповідного освітнього середовища закладів професійної освіти, використання електронних засобів навчання.

Охарактеризовано процедуру та висвітлено результати експертного оцінювання педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі, зокрема, до пріоритетних умов віднесено: підвищення мотивації учнів до оволодіння інноваційними виробничими технологіями; оновлення змісту навчання знаннями і вміннями щодо застосування інноваційних виробничих технологій; упровадження методики формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій; створення інноваційно-розвивального середовища.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни в житті українського суспільства висувають нові вимоги до підготовки фахівців різного профілю. Добробут країни та функціонування ринкової економіки значною мірою залежать від рівня професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема від якості підготовки кваліфікованих робітників. У зв'язку з цим актуалізується необхідність формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників різних галузей, зокрема й автотранспортної, до застосування інноваційних виробничих технологій.

Закон України «Про освіту» (2017) проголошує освітні пріоритети забезпечення всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного

вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Досягнення поставленої мети у професійній (професійно-технічній) освіті можливо забезпечити формуванням готовності учнів до застосування інновацій у майбутній професійній діяльності, що передбачає визначення та обґрунтування відповідних педагогічних умов.

Аналіз останніх досліджень. Концептуальні засади підготовки сучасних кваліфікованих робітників обґрунтовані в працях П. Лузана, Н. Ничкало, В. Орлова, Л. Петренко, В. Радкевич та ін. Теоретичні і методичні аспекти підготовки майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі досліджували В. Динько, О. Дубініна,

Д. Гоменюк, А. Кононенко та ін.

Однак нині в Україні відсутні комплексні дослідження педагогічних умов формування готовності кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій. Науковий аналіз теоретичних і практичних аспектів зазначеної проблеми дав змогу виявити суперечності: між потребою у якісній підготовці сучасних кваліфікованих робітників автотранспортної галузі і недостатнім рівнем їхньої готовності до застосування інноваційних виробничих технологій; між технологічністю, прагматичністю і раціональністю виробничої сфери та необхідністю побудови професійної підготовки фахівців на засадах людиноцентризму; між визначенням важливості застосування сучасних інноваційних методів, форм, технологій навчання майбутніх кваліфікованих робітників та переважанням традиційних підходів до професійної підготовки; між необхідністю підвищення ефективності підготовки майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій і відсутністю методичних рекомендацій, що цьому сприяли б. Отже, тема статті є актуальною.

Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій.

Виклад основного матеріалу. Готовність майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій є цілісним особистісним утворенням, що характеризується мотиваційно-ціннісним ставленням, професійно значущими особистісними якостями, сукупністю необхідних професійних знань, умінь і навичок, що забезпечують використання інноваційних виробничих технологій в професійній діяльності.

Структура означеної готовності складається з чотирьох компонентів. Мотиваційно-ціннісний компонент містить потреби, мотиви і прагнення до професійного саморозвитку та особистісного росту,

характеризує мотивацію та ставлення майбутнього кваліфікованого робітника автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій. Суб'єктний компонент включає креативні та рефлексивні здібності, здатність до адекватної оцінки себе як особистості, професіонала, суб'єкта професійної діяльності в контексті застосування інноваційних виробничих технологій. Пізнавальний компонент утворюють знання, ступінь інформованості щодо застосування інноваційних виробничих технологій. Діяльнісний компонент включає вміння та навички, що забезпечують застосування таких технологій на практиці.

Ефективність формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій детермінована педагогічними умовами, під якими розуміємо зовнішні й внутрішні обставини, що визначають становлення і прояв досліджуваного феномена в учнів.

У контексті теми дослідження охарактеризуємо сучасні підходи науковців до визначення педагогічних умов різних аспектів підготовки кваліфікованих робітників автотранспортної галузі. Так, Д. Гоменюк до педагогічних умов підготовки кваліфікованих робітників для автосервісу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) відносить: розроблення моделі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників автосервісу до професійної діяльності; відбір і структурування її змісту відповідно до вимог ринку праці; педагогічний супровід професійного самоутвердження майбутніх кваліфікованих робітників автосервісу; створення професіоналізуючого середовища [1, с. 88].

Дослідником В. Динько обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, що забезпечують ефективність підготовки кваліфікованих робітників з ремонту автотранспортної техніки у професійно-технічних навчальних закладах [2]: впровадження компетентісно-орієнтованих технологій підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів до виробничої діяльності; розробка та реалізація моделі партнерської взаємодії «ринку ремонту автотранспортної техніки – професійно-

технічний навчальний заклад – майбутній кваліфікований робітник з ремонту автотранспортної техніки»; активізація інноваційного стилю діяльності в системі «педагог – учень»; використання проектно-технології у процесі вивчення професійно-орієнтованих предметів. Дослідниця О. Дубініна визначає такі психолого-педагогічні умови навчання майбутніх робітників у центрах професійно-технічної освіти [3]: цілеспрямований розвиток в учнів потреби в самоосвіті та самовдосконаленні, системно-послідовне формування «умінь навчатися», створення сприятливого середовища для освітньої діяльності учнів.

У дисертації А. Кононенка визначено такі педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів у професійно-технічних навчальних закладах: формування в учнів позитивної мотивації до оволодіння професійними знаннями й уміннями; створення інформаційного професійно-орієнтованого середовища; використання електронних засобів навчання у формуванні професійної компетентності учнів; застосування в навчальному процесі інтерактивних педагогічних технологій [4, с. 89-112].

Узагальнюючи результати проаналізованих досліджень, доцільно

вказати, що сучасні педагогічні умови підготовки майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі передбачають формування позитивної мотивації учнів до професійної діяльності, застосування інноваційних педагогічних технологій, створення відповідного освітнього середовища закладів професійної освіти, використання електронних засобів навчання.

З урахуванням результатів теоретичного аналізу здійснено експертне оцінювання педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій. До експертної групи увійшли 19 експертів – науковці, керівники закладів професійної освіти, викладачів спеціальних дисциплін, методистів. Процедура експертного оцінювання здійснювалася в три етапи: на першому – в ході мозкового штурму визначено перелік педагогічних умов та уточнено їх формулювання, на другому – здійснено індивідуальне оцінювання значущості умов за шкалою від 0 до 10 балів, на третьому – за результатами визначення середньої оцінки кожної умови встановлено відповідне місце у загальному рейтингу. Результати експертного оцінювання представлені у табл. 1.

Таблиця 1.

Результати визначення експертами значущості педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій

№ з/п	Педагогічна умова	Середній бал	Місце
1	Розроблення моделі формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій	3,68	10
2	Розроблення методики формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій	5,74	6
3	Підвищення мотивації учнів до оволодіння інноваційними виробничими технологіями	8,10	3
4	Використання особистісно-розвивальних педагогічних технологій	8,63	2
5	Оновлення змісту навчання знаннями і вміннями щодо застосування інноваційних виробничих технологій	7,52	4
6	Педагогічний супровід формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій	6,47	5
7	Навчання на рівні сучасних транспортних і технічних засобів	1,32	12
8	Застосування елементів дуальної системи професійної підготовки	5,16	8
9	Використання методів розвитку креативності учнів	2,89	11
10	Формування в учнів вмінь самоосвітньої діяльності	4,39	9
11	Створення інноваційно-розвивального середовища	9,21	1
12	Використання електронних навчальних ресурсів	5,58	7

Виходячи з кількості педагогічних умов (12) шкалюванням визначено такі критерії їх вибору (1-4 місце – пріоритетні), (5-8 місце – доцільні), (1-4 місце – бажані). Отже, перші чотири позиції обіймають такі педагогічні умови: створення інноваційно-розвивального середовища; упровадження методики формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій; підвищення мотивації учнів до оволодіння інноваційними виробничими технологіями; оновлення змісту навчання знаннями і вміннями щодо застосування інноваційних виробничих технологій.

Схарактеризуємо суть визначених умов такій послідовності, що відповідає структурі навчальної діяльності та логіці процесу формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі. Зокрема, підвищення мотивації учнів до оволодіння інноваційними виробничими технологіями передбачає формування інтересів, потреб установок, мотивів майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі щодо застосування інноваційних виробничих технологій. Загальновідомо, що мотиваційна сфера посідає провідне місце у структурі особистості, відповідно мотивація спонукає учнів до професійного саморозвитку, пізнання нового, творчого пошуку. Підвищення мотивації тих, хто навчається, зумовлюється такими чинниками, як обізнаність викладачів щодо основних мотивів навчання учнів, створення необхідних умов для реалізації їхніх особистісних потреб, орієнтація на успіх, встановлення гармонійних відносин між викладачем і навчальною групою та між учнями в групі, доброзичливе ставлення викладача до кожного учня, проведення „занять радості”, на яких учні мають можливість отримати задоволення від того, що вони знають та вміють (дискусії, ігри, конкурси тощо); делегування учням повноважень; зовнішні умови навчання (стан приміщення, обстановка в аудиторії, сучасні технічні засоби навчання). Важливим сучасним аспектом формування позитивної мотивації учнів вважаємо гейміфікацію навчання, що полягає у використанні ігрових практик та механізмів в навчальному процесі

для залучення тих, хто навчається, до вирішення навчально-пізнавальних та виховних проблем.

Оновлення змісту навчання знаннями і вміннями щодо застосування інноваційних виробничих технологій спрямоване на введення відповідних змістових блоків і тем до предметів професійно-теоретичної, професійно-практичної підготовки, варіативного компоненту змісту. При відборі і структуруванні змісту ми спиралися на результати дослідження Д. Гоменюка, який доводить, що при відборі і структуруванні змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників автосервісу необхідно [1, с. 115-116]: врахувати його загальнокультурний, загальнопрофесійний, загальноспеціальний і спеціальний характер й забезпечити пріоритет фундаментальності, випереджуючу спрямованість змісту; надати навчально-програмній документації, що розробляється, системного характеру; забезпечити її достатню відкритість, гнучкість, варіативність, універсальність, технологічність та діагностичність, що дозволить ефективно оцінювати якість результатів професійної підготовки кваліфікованих робітників автосервісу; взявши за основу змісту відображений у навчально-програмній документації державний стандарт, водночас забезпечити можливість урахування варіативного компоненту, зумовленого специфікою регіону, інтересами особистості; відповідність змісту навчання суспільно-економічним запитам має бути основою нової філософії змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників автосервісу.

Упровадження методики формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій має на меті методичний супровід оволодіння учнями відповідними знаннями, вміннями, навичками, розвитку їхніх креативних здібностей та інноваційних якостей. Складовими методики є цілі, зміст, методи, форми, технології, навчально-методичне забезпечення. Методика реалізує мотиваційно-особистісні, пізнавальні, практичні цілі формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування

інноваційних виробничих технологій та містить такі етапи цільовий; змістовий, процесуальний, контрольний-рефлексивний. Важливим аспектом методики є реалізація самостійної роботи учнів з метою поглиблення, узагальнення і прикладного застосування набутих знань і вмінь. Зокрема, передбачається створення учнями е-портфоліо, складовою якого є підготовлені завдання, матеріали щодо кількісних та якісних показників результативності опанування інноваційними виробничими технологіями.

Створення інноваційно-розвивального середовища розглядаємо як процес інтеграції зовнішніх і внутрішніх чинників, об'єктивних і суб'єктивних факторів ефективності професійної підготовки, що сприяє задоволенню індивідуальних потреб, засвоєнню цінностей та досвіду інноваційної діяльності, позитивно впливає на професійний розвиток та самореалізацію майбутніх кваліфікованих робітників. Таке середовище є відкритим, містить управлінський, інформаційний, суб'єктивний, технологічний, матеріально-технічний компоненти. У його створенні вагомим завданням є проектування інтегрованого, динамічного, відкритого Web-простору.

Доцільно зазначити, що перші дві розглянуті умови є спрямованими на конкретні аспекти формування готовності (мотивація, зміст підготовки), а дві останні – узагальнюючими, такими, що інтегрують визначені експертами педагогічні умови, що оцінені нижче, ніж пріоритетні. Наприклад, запровадження методики формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій передбачає використання особистісно-розвивальних педагогічних технологій, методів розвитку креативності учнів, формування в них вмінь самоосвітньої діяльності, а створення інноваційно-розвивального середовища забезпечує

навчання на рівні сучасних транспортних і технічних засобів, застосування елементів дуальної системи професійної підготовки, використання електронних навчальних ресурсів.

Висновок. Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій передбачає визначення та обґрунтування відповідних педагогічних умов. Результати теоретичного аналізу засвідчують важливість таких педагогічних умов підготовки майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі, як формування позитивної мотивації учнів до професійної діяльності, застосування інноваційних педагогічних технологій, створення відповідного освітнього середовища закладів професійної освіти, використання електронних засобів навчання.

Здійснене експертне оцінювання дозволило визначити такі педагогічні умови формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій: підвищення мотивації учнів до оволодіння інноваційними виробничими технологіями, оновлення змісту навчання знаннями і вмінями щодо застосування інноваційних виробничих технологій, запровадження методики формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій, створення інноваційно-розвивального середовища.

У подальших дослідженнях планується обґрунтування моделі формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій, експериментальна перевірка результативності визначених педагогічних умов.

Література

1. Гоменюк Д. В. Педагогічні умови підготовки кваліфікованих робітників для автосервісу у професійно-технічних навчальних закладах. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти» (015 – Професійна освіта (за

спеціалізаціями). – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Київ, 2014. – 249 с.

2. Динько В. А. Організаційно-педагогічні умови підготовки кваліфікованих робітників з ремонту автотранспортної техніки у професійнотехнічних навчальних закладах : автореф. дис ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Володимир

Анатолійович Динько; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2016. – 24 с.

3. Дубініна О. В. Педагогічні умови навчання майбутніх робітників у центрах професійно-технічної освіти / О. В. Дубініна // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний університет імені А. С. Макаренка ; редкол. : А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – № 10 (54). – С. 56-65.

4. Кононенко А. Г. Формування професійної компетентності майбутніх слюсарів з

ремонтів автомобілів у професійно-технічних навчальних закладах. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти» (015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)). – Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, Київ, 2018. – 348 с.

5. Теорія і практика впровадження інноваційних технологій навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників: монографія / [Лузан П. Г., Манько В. М., Нестерова Л. В., Романова Г. М.]; за заг. ред. Г. М. Романової. – К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 216 с.

Реферат

Педагогические условия формирования готовности будущих квалифицированных рабочих автотранспортной отрасли к применению инновационных производственных технологий

Леонид Романов,
аспирант,

Институт профессионально-технического образования НАПН Украины, г. Киев

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

профессиональное образование, инновационная производственная технология, квалифицированный рабочий, готовность, педагогическое условие

В статье обоснована необходимость формирования готовности будущих квалифицированных рабочих, в частности автотранспортной отрасли, к применению инновационных производственных технологий и важность исследования соответствующих педагогических условий. Определено, что готовность будущих квалифицированных рабочих автотранспортной отрасли к применению инновационных производственных технологий является целостным личностным образованием, характеризуется мотивационно-ценностным отношением, профессионально значимыми личностными качествами, совокупностью необходимых профессиональных знаний, умений и навыков, обеспечивающих использование инновационных производственных технологий в профессиональной деятельности. Охарактеризованы ее компоненты: мотивационно-ценностный, субъектный, познавательный, деятельностный. Проанализированы современные подходы ученых к определению педагогических условий различных аспектов подготовки квалифицированных рабочих автотранспортной отрасли. На основе результатов исследований установлено, что педагогические условия подготовки будущих квалифицированных рабочих автотранспортной отрасли предусматривают формирование положительной мотивации учащихся к профессиональной деятельности, применение инновационных педагогических технологий, создание соответствующего образовательной среды учреждений профессионального образования, использование электронных средств обучения. Охарактеризована процедура и освещены результаты экспертной оценки педагогических условий формирования готовности будущих квалифицированных рабочих автотранспортной отрасли, в частности, к приоритетным условиям отнесены: повышение мотивации учащихся к овладению инновационными производственными технологиями; обновление содержания обучения знаниями и умениями по применению инновационных производственных технологий, внедрение методики формирования готовности будущих квалифицированных рабочих автотранспортной отрасли к применению инновационных производственных технологий, создание инновационно-развивающей среды.

Abstract

Pedagogical conditions for forming future skilled motor transport industry workers' readiness to apply innovative industrial technologies

Leonid Romanov,

a post-graduate student of the Institute of VET of NAES of Ukraine

KEY WORDS:

vocational education,
innovative industry
technology,
skilled worker,
readiness,
pedagogical condition.

The article substantiates the necessity to form future skilled workers' readiness, in particular the motor transport industry, to apply innovative industry technologies and importance of studying appropriate pedagogical conditions. It is determined that the readiness of the future skilled motor transport industry workers' readiness to apply innovative industrial technologies is a holistic personal education, characterized by motivational and value-based attitude, professionally significant personal qualities, complex of necessary professional knowledge and skills to ensure the use of innovative industrial technologies in professional activities. Its components are characterized: motivational-value, subjective, cognitive, activity-oriented. Modern scientists' approaches to defining pedagogical conditions for various aspects of skilled motor transport industry workers training are analysed. Based on the results of the research, it has been established that pedagogical conditions for future skilled motor transport industry workers training foresee formation of students' positive motivation to professional activity, using innovative pedagogical technologies, creating an appropriate educational environment at VET schools, and e-learning modalities use. The procedure is described and expert evaluation results of pedagogical conditions for the formation of future skilled motor transport industry workers' readiness are highlighted, in particular, the priority conditions include: increasing students' motivation for mastering innovative industry technologies; updating training content with know-how knowledge and skills on innovative industry technologies; implementing methodology for forming future skilled motor transport industry workers' readiness to apply innovative industry technologies, and creating an innovation-developing environment.

References

1. Homeniuk D. V. Pedagogichni umovy pidhotovky kvalifikovanykh robotnykiv dlia avtoservisu u profesiino-tehnichnykh navchalnykh zakladakh. – Rukopys. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedagogichnykh nauk za spetsialnistiu 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity» (015 – Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy) / D. V. Homeniuk. – Instytut pedagogichnoi osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy, Kyiv, 2014. – 249 s.
2. Dynko V. A. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy pidhotovky kvalifikovanykh robotnykiv z remontu avtotransportnoi tekhniky u profesiino-tehnichnykh navchalnykh zakladakh : avtoref. dys ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Volodymyr Anatoliiovych Dynko; Natsionalnyi pedagogichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova. – K., 2016. – 24 s.
3. Dubinina O. V. Pedagogichni umovy navchannia maibutnikh robotnykiv u tsestrakh profesiino-tehnichnoi osvity / O. V. Dubinina // Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii : naukovi zhurnal / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Sumskiy derzhavnyi universytet imeni A. S. Makarenka ; redkol. : A. A. Sbruieva, O. Ye. Antonova, Dzh. Bishop ta in. – Sumy : SumDPU imeni A. S. Makarenka, 2015. – № 10 (54). – S. 56-65.
4. Kononenko A. H. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh sliushariv z remontu avtomobiliv u profesiino-tehnichnykh navchalnykh zakladakh. – Rukopys. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedagogichnykh nauk za spetsialnistiu 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity» (015 – Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy) / A. H. Kononenko. – Instytut profesiino-tehnichnoi osvity NAPN Ukrainy, Kyiv, 2018. – 348 s.
5. Teoriia i praktyka vprovadzhennia innovatsiinykh tekhnologii navchannia u profesiinu pidhotovku kvalifikovanykh robotnykiv: monohrafiia / [Luzan P. H., Manko V. M., Nesterova L. V., Romanova H. M.]; za zah. red. H. M. Romanovoi. – K. : TOV «NVP Polihrafservis», 2014. – 216 s.